

Lp Tarmo Tamm
Maaeluministeerium
eko@agri.ee

Tallinn, 5. juuli 2018

EPKK seisukohad seoses ÜPP tulevikku käsitlevate määruse eelnõudega

Lugupeetud härra maaeluminister!

Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda on analüüsinud Euroopa Komisjoni poolt tehtud seadusandlike ettepanekuid seoses ELi ühise põllumajanduspoliitika muutmisega. Saadame käesolevaga Teile EPKK seisukohad ja tähelepanekud. Arvestades küsimuse kompleksust ja laiahaardelisust, vajavad mitmed teemad ka edaspidi põhjalikku analüüsi, mille tulemusel võib selguda meie seisukohti mõjutavaid uusi asjaolusid.

Üldised määrkused eesmärkide, rakendusmudeli ja eelarve kohta:

- EPKK toetab ELi ühise põllumajanduspoliitika kaasajastamist ja lihtsustamist ning liikmesriikidele suurema otsustusõiguse andmist põllumajanduspoliitika meetmete kujundamiseks ja eelarvevahendite kasutamiseks lähtuvalt kohalikest väljakutsetest ja oludest. See paneb aga Maaeluministeeriumile märksa tõsisema vastutuse asjakohaste poliitikate ja meetmete rakendamiseks, mille edu sõltub sotsiaalpartnerite igakülgsest põhjalikust kaasamisest.
- EPKK toetab põllumajanduspoliitika uue rakendusmudeli kasutamist, mille raames ÜPP strateegiakavad hõlmavad nii ÜPP esimest kui ka teist sammast, mis omakorda aitab kaasa valdkonna terviklikule arendamisele.
- EPKK hinnangul on asjakohased Euroopa Komisjoni poolt seatud ÜPP eesmärgid suurendada konkurentsivõimet, vähendada toidutarneahelas ebaausaid kauplemistavasid, leevendada ja aidata kohaneda kliimamuutustega, soodustada keskkonnahoidu, maastike kaitset ja bioloogilise mitmekesisuse säilitamist, soodustada põlvkondade vahetumist, elavdada maapiirkondi, kindlustada toidukvaliteeti ja kaitsta tervist. Küsitavusi tekitab komisjoni poolt seatud õiglase sissetuleku tagamise eesmärgi saavutamine – toetada ei saa komisjoni kava toetuste ettevõtete vahel ümbersuunamise osas, samuti on ebapiisav komisjoni ettepanek otsetoetuste ühtlustamiseks liikmesriikide vahel.
- EPKK hinnangul ei tohi nõrgendada ELi ühist põllumajanduspoliitikat ja tagada tuleb võrdsed konkurentsitingimused kõikide liikmesriikide ettevõtetele – ELi tasandil seatavate eesmärkide saavutamist tuleb tõhusalt kontrollida.
- EPKK toetab võimalust, mis lubab liikmesriikidel 15% ulatuses oma ÜPP vahendeid otsetoetuste ja maaelu arengu rahastamisvahendite vahel üle kanda, et tagada vahendid antud liikmesriigi jaoks kõige olulisemate probleemide lahendamiseks.
- EPKK hinnangul on otsetoetustel ka tulevikus oluline roll põllumajandustootjate sissetulekute kindlustamisel ja stabiliseerimisel.
- EPKK hinnangul on komisjoni ettepanek ÜPP kogueelarve jooksevhindades 5% kärpimiseks liiga järsk langus. ÜPP eelarve kärpimine pole kooskõlas keskkonnanõuete karmistamisega.

- EPKK arvates on vastuvõetamatu maaelu arengu ELi poolse eelarve vähendamine jooksevhindades 15,3% võrra. Maaelu vahendite nii suur kärpimine mõjutab ebaproportsionaalselt palju just neid riike, kus maaelu vahendite osakaal ÜPP kogueelarves on suhteliselt suur. Senise kogemuse põhjal tekitab põllumajandussektorile suurt ebakindlust ka kava, mille kohaselt peaks Eesti maaelu arengu meetmeid senise 17% asemel kaasrahastama 43%.
- Ebavõrdsust eri liikmesriikide konkurentsitingimustes soodustab ka maaelu arengu vahendite väga erinev kaasrahastamine (selle võimaldamine), eelkõige arvestades Eesti pikaajalist põhimõtet kaasrahastada ELi vahendeid minimaalsel võimalikul tasemel.

Otsetoetuste ühtlustamine liikmesriikide vahel:

- EPKK hinnangul on positiivne, et Euroopa Komisjon on teinud ettepaneku otsetoetuste õiglasemaks jaotamiseks liikmesriikide vahel, kuid kahjuks pole otsetoetuste ühtlustamise tempo ja ulatus kaugeltki piisav võrdsete konkurentsitingimuste tagamiseks Eesti põllumajandustootjatele.
- Nõustume Maaeluministeeriumi seisukohaga, et Eesti otsetoetuste tase jääb ka järgmisel perioodil EL keskmisest põhjendamatult kaugele. Suured erinevused toetuste tasemetes pole õigustatud sarnaste tootmissisendite - näiteks masinate, kütuse, väetiste hindade kontekstis. Maaeluministeerium on välja toonud Eurostati andmed, mille kohaselt olid põllumajandustoodangu tootmise kulud Eestis 2017. aastal koguni 30% kõrgemad kui EL keskmine.
- Üldiselt võib toetada komisjoni pakutud lähenemist, mille kohaselt vähendatakse toetuste ühtlustamise eesmärgil alla 90% EL keskmise toetuste taseme jäävate liikmesriikide mahajäämust poole võrra, kuid lisaks sellele tuleks tagada, et ühegi liikmesriigi otsetoetuste tase ei jääks teatud minimaalsest tasemest väiksemaks (see tase võiks EPKK esialgselt hinnangul olla vähemalt 85% ELi keskmisest – konkreetne toetuse tase vajab täiendavat analüüsi poliitilise realistlikkuse ja kulukuse vaatenurgast).
- Arvestades asjaolu, et Eesti otsetoetuste tase on 2020. aastal umbes 66% EL27 keskmisest ja jõuaks alles 2027. aastaks 76% tasemeni, siis peaks ka otsetoetuste ühtlustamise tempo olema oluliselt kiirem. Kindlasti ei saa aktsepteerida Eesti otsetoetuste kogueelarve vähendamist 2021. aastal võrreldes 2020. aastaga. Lisaks tuleb arvestada asjaoluga, et toetusõiguslik pind Eestis jätkuvalt kasvab.

Keskkonnavalase ambitsiooni suurendamine:

- EPKK hinnangul on arusaadav, et EL soovib seada kõrgemad eesmärgid seoses keskkonna- ja kliimameetmetega, loodusvarade kasutamise, bioloogilise mitmekesisuse, elupaikade ja maastikega, kuid nende eesmärkide saavutamiseks tuleks tagada piisav eelarve. Eriti küsitav on keskkonna- ja kliimamuutuste alaste baasnõuete karmistamine nendes liikmesriikides, kus otsetoetuste tase on tunduvalt madalam ELi keskmisest.
- Eesti põllumajandustootjad on valmis kohustuslike ja vabatahtlike meetmete raames panustama ambitsioonikamate keskkonna- ja kliimakaitse eesmärkide saavutamisse, kuid selleks tuleb nii ELi poolse eelarve kui Eesti riigi poolse kaasfinantseerimise näol tagada piisavad finantsvahendid.
- Põhjalikku analüüsi vajab, kui palju karmistatakse uue kava raames keskkonnanõudeid ja mida see põllumajandustootjate jaoks tähendab. Nt muutub tulevikus põllumajandustootjate jaoks kohustuslikuks baasnõudeks süsinikurikaste muldade kaitsmine (märg- ja turbaalade kaitsmine), toitainete haldamise kava rakendamine (kas sealhulgas ka senine KSM nõue mullaproovide võtmine?) ning põllukultuuride mitmekesistamise asemel viljavaheldus.

- Tingimuslikkuse osas on maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise standardite hulgas nõudena püsirohumaa ja põllumajandusmaa suhtarvu säilitamine. Kui seda nõuet rakendatakse üksikettevõtete tasandil, siis muutub põllumajandustootjatel väga keeruliseks turule orienteeritud põllumajandustootmine ja vajadusel tootmissuuna muutmine. Vastav negatiivne kogemus on Eestil olemas viimasest piimaturu kriisist. Kindlasti peaks põllumajandustootjatel säilima teatud paindlikkus oma tootmise korraldamiseks lähtuvalt turunõudlusest.
- Baasnõudeks on ka süsinikurikaste muldade kaitsmine (märg- ja turbaalade kaitsmine). EPKK on mures, millised piirangud võib see kaasa tuua turvasmuldade majandamisele, nt kas edaspidi on lubatud selliste maade kündmine?
- Seni on tundliku püsirohumaana käsitletud Natura 2000 alal asuvat 100% turvasmuldadega püsirohumaad, komisjoni ettepanekus on tingimuslikkuse all keelatud muuta või künda kõiki Natura 2000 aladel asuvaid püsirohumaad. Kas ja millist mõju avaldab see Eesti põllumajandusele?
- Eesti põllumajandustootjate sissetulekuid võib arvestatavalt mõjutada asjaolu, et osad nõuded, mille eest on sellel perioodil võimalik taotleda maaelu arengukavast lisatoetust vabatahtlikult võetavate kohustuste eest, muutuvad uuel perioodil kohustuslikuks ja otsetoetuse saamise eeltingimuseks.
- EPKK leiab, et Eesti madalat otsetoetuste taset arvestades on küsitav komisjoni ettepanek, mille kohaselt peab iga liikmesriik ÜPP esimeses sambas ette nägema nn keskkonnakavad (*eco-schemes*), mille kaudu toetatakse kohustuslikke nõudeid ületavate põllumajandustavade rakendamist. Kuna sisuliselt tähendab see nõue senise maaelu arengukava keskkonnasõbraliku majandamise meetme sarnase meetme rahastamist otsetoetuste arvelt, siis sellise keskkonnakava rakendamine esimeses sambas ei jäta eeloleval perioodil tõenäoliselt ruumi vahendite üle kandmiseks esimesest sambast teise. Keskkonnakava rakendamine esimeses sambas annaks teisalt võimaluse toetuste paremaks suunamiseks nn aktiivsetele tootjatele, aga seda vaid juhul kui jätkuvalt on võimalik nn laia meetme rakendamine, mille nõuete täitmine oleks jõukohane suurele osale põllumajandustootjatest (sarnaselt tänase KSM meetmega).
- EPKK toetab põhimõtet, et vähemalt 30% igale riigile eraldatavatest maaelu arengu vahenditest tuleb suunata keskkonna- ja kliimaalaste meetmete rakendamiseks. Samas on seejuures kriitilise tähtsusega, milliseid meetmeid liigitatakse keskkonna- ja kliimaalaste meetmete hulka. Nende vahendite arvelt tuleks kindlasti toetada investeeringuid keskkonnahoidu, maaparandusse, täppisviljelusse jms.
- Arvestades maaelu arengu vahendite suhteliselt suurt osakaalu Eestis pole tõenäoliselt suureks probleemiks ÜPP kogueelarvest 40% sidumine kliimameetmetega, samas vajab selgitamist, milline osa esimese samba vahenditest kvalifitseerub nõu panusena kliimameetmetesse.
- Arvestades Eesti otsetoetuste madalat taset suhtub EPKK ettevaatlikult ettepanekusse, mille kohaselt saavad liikmesriigid õiguse ilma riigipoolse kaasrahastamiseta kanda 15% vahendeid esimesest sambast teise, et rahastada keskkonna ja kliimaga seotud meetmeid.

Toetuste ümberjaotamine väiksematele majapidamistele:

- EPKK jaoks on põllumajandustootjate mitmekesine struktuur suur väärtus, mida tuleks asjakohaste meetmetega toetada. EPKK leiab siiski, et Euroopa Komisjoni ettepanek, millega soovitakse väikeseid ja keskmise suurusega põllumajandustootjaid täiendavalt toetada otsetoetuste ümberjaotamise kaudu, ei täida Eesti põllumajanduse struktuuri arvestades seatud eesmärki, pigem vastupidi.

- Komisjoni ettepanek, mille kohaselt peavad liikmesriigid ette võtma toetuse ümberjaotamise keskmisest väiksema suurusega põllumajandusettevõtetele, võib Eesti põllumajanduse konkurentsivõimele põhjustada väga suurt kahju. Toetuste ümberjaotamine peaks olema liikmesriikidele vabatahtlik.
- 2016. aastal oli Eesti keskmise põllumajandusliku majapidamise suurus Statistikaameti andmetel 60 ha. Põllumajanduskoja hinnangul tooks alla 60 ha suuruste majapidamiste täiendav toetamine endaga kaasa maa ja rendi hindade tõusu, sest see annaks väikemaaomanikele täiendava stiimuli rendihindade tõstmiseks. See omakorda halvendaks kõikide tootmisele orienteeritud Eesti põllumajandusettevõtete konkurentsivõimet suurusest sõltumata, sest Eesti põllumajandusettevõtted kasutavad Statistikaameti 2016. aasta andmetel keskmiselt 65% rendimaid (rendimaa ja muu valdus). Rendimaade osakaal on veelgi suurem juriidiliste isikute puhul ulatudes 73%-ni.
- Ka möödunud aasta sügisel avaldatud Eesti Maaülikooli uuring näitas, et kõige väiksemates suurusgruppides on majanduslikult jätkusuutlikke tootjaid vähe ja otsetoetuste kasv olukorda ei parandaks.
- Seetõttu on EPKK ka varasemalt mitmel korral rõhutanud, et ühise põllumajanduspoliitika mõlema samba raames on olemas suur valik meetmeid, mis on sobilikud väiksemate põllumajandusettevõtete toetamiseks ja konkurentsivõime tõstmiseks. Väiketootjate toetamiseks tuleks kasutada selliseid meetmeid, mis aitavad tõsta piiratud maaressurssi arvestades tootlikkust ja tagada vajaliku sissetuleku.

Lagede kehtestamine otsetoetustele (capping):

- EPKK ei toeta Euroopa Komisjoni ettepanekut, mille kohaselt vähendatakse põllumajandusettevõtjate otsetoetusi, kui need on suuremad kui 60 000 eurot, ning kehtestatakse piirmäär 100 000 eurot põllumajandusettevõtte kohta, eriti komisjoni poolt pakutud piirsummasid silmas pidades.
- EPKK toetab küll põhimõtet, et enne toetuste vähendamist võetakse arvesse ettevõtte tööjõukulusid, kuid samas leiab, et toetuste vähendamine ja piirmäära rakendamine peaks olema liikmesriikidele vabatahtlik.
- Eestis on praegu nt ligi 400 põllumajandusettevõtet, kes saavad üle 60 000 euro otsetoetusi. 2027. aastal võiks selliseid ettevõtteid olla komisjoni poolt pakutud otsetoetuste eelarvet arvestades ca 600. Need ettevõtted toodavad ca poole Eesti põllumajandustoodangust.
- Tänu sellele, et enne toetuste vähendamist võetakse toetuste summast maha tööjõukulud, ei puuduta toetuste kärpimine küll suuremat osa nendest ettevõtetest, aga siiski puudutab see märkimisväärset osa. Nt EPKK analüüsi kohaselt puudutaks 2027. aastal 150 suurema pinnaga ettevõttest toetuste kärpimine ca 35 ettevõtet, seejuures analüüsis on arvestatud, et igal aastal palgakulud 5% kasvavad. Praeguse palgataseme juures puudutaks kärpimine 150 suurema pinnaga ettevõttest ca 55 ettevõtet. EPKK pole jõudnud analüüsida kõigi 600 ettevõtte andmeid, mistõttu tegelik mõju on ilmselt mitu korda suurem.
- Eelkõige on toetuste kärpimine kujunemas probleemiks suhteliselt vähe tööjõudu kasutavatele taimekasvatuse ettevõtetele, sh mahetootjatele. Kusjuures see ei puuduta kaugeltki ainult kõige suurema maakasutusega ettevõtteid, löögi all on terve rida ettevõtteid, kus kasutatakse ca 1000 ha või veelgi vähem põllumajandusmaad.
- Selline toetuste piiramise süsteem annab ettevõtjatele väga vale signaali, et efektiivsus ja kasv pole põllumajandussektoris soositud. Toetuste piiramisel tuleb silmas pidada sedagi, et põllumajandusettevõtted on sektorisse teinud pikaajalisi investeeringuid, mis võivad poliitika radikaalsel muutmisel ohtu sattuda. Eesti Panga andmetel ulatus sektori laenude ja liisingute jääk 2017. aastal ligi 700 miljoni euroni.

- Arusaamatuks jääb ka määruse eelnõus toodud lisatingimus, mille kohaselt palgakulude mahaarvamisel ei kasutata ettevõttes tegelikult makstud palku vaid põllumajandustegevuse eest riiklikul või piirkondlikul tasandil makstavaid keskmisi standardpalku korrutatuna asjaomase põllumajandustootja poolt deklareeritud aastaste tööühikute arvuga. Selline põhimõte läheb esiteks vastuollu eesmärgiga, et põllumajanduses oleksid head palgad, teisalt paneb sellise piirangu rakendamine halvemasse olukorda keskmisest suuremat palka maksvad ettevõtjad. Palgakulude arvestamisel peaks arvestama ettevõtte tegelikke palgakulusid, mis on ka riigi andmebaasidest kättesaadavad.
- Otsetoetuste piiramine ei tohiks kindlasti laieneda ka esimese samba raames rakendatavatele keskkonnakavadele (*eco-schemes*), mis oleks selges vastuolus ÜPP eesmärkidega.

Põlvkondade vahetus:

- EPKK toetab meetmeid, mis aitavad kaasa põlvkondade vahetusele põllumajandussektoris. EPKK toetab ettepanekut, mille kohaselt peavad liikmesriigid suunama vähemalt 2% otsetoetuste mahust noortele põllumajandustootjatele, et aidata neil tegevust alustada. Lisaks sellele on oluline, et noorte põllumajandustootjate tegevuse soodustamisel rakendataks terviklikku lähenemist ÜPP erinevate meetmete raames (sh juurdepääs kapitalile).

Innovatsioon, teadmised ja digiteerimine:

- EPKK hinnangul on teadmiste ja innovatsiooni toetamine oluline, kuid seejuures tuleb silmas pidada sektori reaalsel võimel teadmussiirde meetmete rakendamisel.
- EPKK hinnangul on positiivne komisjoni kava, mille kohaselt soovitakse eraldada ELi teadusuuringute raamprogrammi „Euroopa Horisont“ raames 10 miljardit eurot toidu, põllumajanduse, maaelu arengu ja biomajanduse valdkonnas teadusuuringute ja innovatsiooniprojektide toetamiseks.
- EPKK hinnangul on oluline, et liikmesriigid kasutaksid veelgi tõhusamalt suurandmeid ja uut tehnoloogiat kontrolli ja järelevalvega seotud eesmärkidel ja vähendaksid kohapealsete kontrollide läbiviimist. Maaeluministeeriumi allasutuste infotehnoloogilist võimekust ja taset tuleks ühtlustada ja tõsta.
- EPKK leiab, et maapiirkondade digiteerimine ja lairibajuurdepääsu laiendamine peaks toimuma eelkõige teiste struktuurifondide vahendeid kaasates, eriti arvestades komisjoni ettepanekut maaelu arengu vahendite oluliseks kärpimiseks.
- EPKK toetab Leader lähenemise rakendamist lisaks ÜPPle ka teistes struktuurifondides, et tagada maapiirkondade terviklik arendamine.

Koostöö, ühistegevus, tarneahel, rahastamisvahendid:

- ÜPP peaks soodustama koostööd ja ühistegevust, seda nii horisontaalsel kui vertikaalsel tasandil. Õppida tuleks senisest kogemusest ning ühistegevuse toetamine ei tohiks nõrgendada olemasolevaid ühistuid, vaid soodustama nende arengut ja põllumajandusettevõtete suuremat koondumist.
- ÜPP meetmed peaksid soodustama integratsiooni ja koostööd toiduainete ja teiste biomajanduse valdkondade väärtusahelates. Fookus peaks olema eelkõige kohaliku tooraine väärdamisele ja lisandväärtuse tõstmisele.
- Tulenevalt nii põllumajanduse kui ka toidutööstuse duaalsest struktuurist peaks ÜPP võimaldama rakendada vastavalt ettevõtete suurusele sobivat poliitikameetmete paketti, mis arvestab paremini sektoris osalejate eripära.
- EPKK hinnangul vajab Eesti toidutööstuse konkurentsivõime olulist parandamist. Toidutööstusesse riigi toetusel tehtavad investeeringud peavad olema rohkem

strateegilise iseloomuga ja senisest rohkem suunatud, et tagada nii tehniline kui ka tehnoloogiline arenguhüpe.

- ÜPP raames tuleks tugevdada kogu toidutarneahelat ja liikuda ekspordil kõrgema lisandväärtusega töödeldud toodete ekspordi suunas. Selleks on vaja järjepidevat ja strateegial põhinevat innovatsioonialast tegevust.
- ÜPP raames rakendatavad rahastamisvahendid peavad muuhulgas võimaldama põllumajandusettevõtetele laenude ja tagatiste andmist turukriisidega toimetulekuks, sh piisavas ulatuses käibevahendite kindlustamine.

Loodame, et ülaltoodud seisukohad, ettepanekud ja küsimused on abiks Eesti seisukohtade kujundamisel ja huvide kaitsmisel ELi nõukogus.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Roomet Sõrmus
Juhatuse esimees
Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda
Vilmsi 53 G Tallinn 10147
Tel (+372) 600 9349, Mob 52 058 57
info@epkk.ee